Hugo Cabret

Hugo Cabret är en av de berättelser som ingår i Svenska Filminstitutets stora skolbioprojekt Boken på duken – en satsning på film som läsfrämjare i skolan. Den grafiska romanen av Brian Selznick och filmen av Martin Scorsese är tillsammans ett inspirerande material för vidare läsande, skrivande och filmskapande i klassrummet. Därtill är den en äventyrlig resa genom filmhistorien.

Rek. från åk 4

En filmhandledning av Malena Janson

Inledning

Martin Scorseses storslagna familjefilm *Hugo Cabret* är en filmatisering av Brian Selznicks grafiska roman *En fantastisk upptäckt av Hugo Cabret*. Romanen varvar berättande i text och i bilder, vilket innebär att bilderna (utförda i kolteckning) får en betydligt mer framträdande roll än sedvanligt illustrerade böcker. I Selznicks bildsekvenser, som ibland består av uppemot tio sidor, framskrider handlingen i stället för att bara komplettera texten. Att läsa den här boken innebär således både att läsa text och att läsa bilder – två konstnärliga uttryck som här är jämställda med varandra.

Just tack vare att det visuella berättandet värderas så högt av Selznick lämpar sig hans roman mycket väl för en filmatisering. Dessutom bidrar naturligtvis även berättelsens handling till att den passar så väl som film; ett framträdande tema är nämligen filmen som konstnärligt medium och filmhistoriens magiska, ibland lite bortglömda, skatter.

Hugo Cabret är berättelsen om en föräldralös pojke som i 1930-talets Paris lever gömd på en tågstation där han sköter om alla stationens urverk. För att överleva snattar han ibland mat och mjölk och det händer också att han tar små mekaniska delar från en leksakshandlare. Dessa använder han till att försöka reparera sitt fadersarv: en mekanisk docka, en så kallad automat, som han till varje pris vill få att fungera. Men en dag blir han påkommen av leksakshandlaren som så småningom visar sig vara ingen mindre än George Méliès, en av den tidiga filmens pionjärer och genier, en illusionernas mästare som föll i glömska under första världskriget. Så småningom, och mycket motvilligt, blir de två vänner. Hugo får ett nytt hem och Méliès får återupprättelse som filmkonstnär.

Hugo Cabret är en rik källa till kunskap och samtal om filmmediet och filmhistorien, om bildens betydelse och vårt behov av fantasi och illusion. Därtill utgör den tillsammans med boken ett spännande och roligt material att arbeta läs-, skriv-, och filmarfrämjande med.

Martin Scorsese, George Méliès och filmhistorien

Aldrig tidigarehar vi varit så omgivna av rörliga bilder som i dag. Vi konsumerar film via bio, TV, datorer, surfplattor och telefoner och för den unga generationen är filmen ett självklart uttrycksmedel.

Men hur började det? När uppfanns filmtekniken, hur

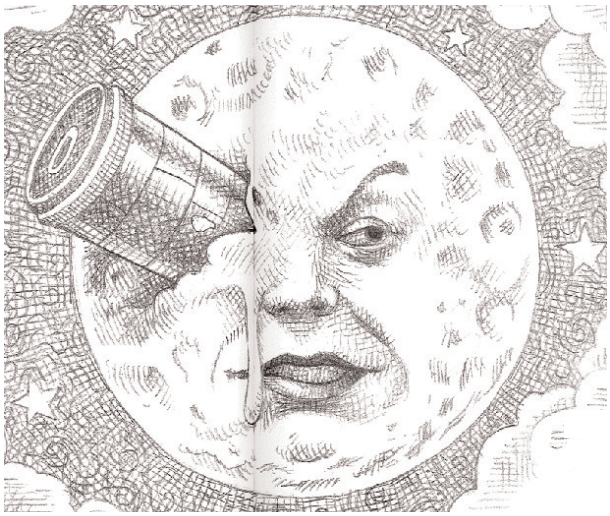

såg den tidigaste filmen ut och hur utvecklades sedan tekniken? Hur fann filmen sitt språk? I *Hugo Cabret* får vi svar på en del av de frågorna när den amerikanske regissören Martin Scorsese, som intresserar sig för såväl bevarandet av filmarvet som mediepedagogik, överför Brian Selznicks grafiska roman *En fantastisk upptäckt av Hugo Cabret* till vita duken.

Historiens allra första filmvisning ägde rum i Paris den 28 december 1895. Det var bröderna Auguste och Louis Lumière som efter många års experimenterande hade funnit ett sätt att spela in och projicera bilder från en celluloidremsa. Premiärpubliken häpnade inför det program av kortfilmer där filmer som *Ett tåg anländer till stationen*, *Barnets frukost* och *Arbetarna lämnar fabriken* ingick.

George Méliès, som är en av huvudpersonerna i *Hugo Cabrer,* hade under senare delen av 1800-talet haft stor framgång som magiker och scenkonstnär med sin egen teater. I det nya mediet, filmen, anade han att det fanns fantastiska möjligheter för en som ville arbeta med att förtrolla sin publik och han var tidigt ute med att göra egna, banbrytande filmer.

Av hans cirka 500 kortfilmer är *En resa till månen* (1902) den mest kända. Den handlar om en forskningsresa till månen och innehåller bland annat en nyskapande optisk effekt som ger sken av att rymdraketen närmar sig månen. Just *En resa till månen* spelar ju en viktig roll i *Hugo Cabret*.

I *Hugo Cabret* blandas verkliga händelser med påhittade på ett fyndigt sätt. Pojken Hugo är uppdiktad medan George Méliès öde på det stora hela överensstämmer med verkligheten. Han hade faktiskt en leksaksbutik på Gare Montparnasse i Paris och han tillägnades faktiskt en hyllningsceremoni på den franska Filmakademin - även om denna ägde rum ett par år tidigare än vad filmen anger.

• Fundera på filmen som medium. Hur ska man definiera den? Är den konst? Underhållning? Både och? Eller beror det på vilken filmgenre man talar om? George Méliès filmer var underhållning när de gjorde men är nu, 100 år senare, konst. Hur kan det komma sig? Diskutera!

• *Hugo Cabret* blandar verkliga händelser med påhittade. Har man som konstnär eller filmregissör rätt att använda verkligheten hur som helst? Får man hitta på saker om verkliga människor utan att berätta vad som är sant och vad som är fiktion? Är det skillnad på att berätta om döda respektive levande personer? Är det mer okej att hitta på om syftet är gott, såsom när Martin Scorsese vill hylla George Méliès?

• Är det mer okej att "ljuga" och att blanda sanning och fantasi i en text än i en film? Dela in klassen i par och låt dem skriva en berättelse där fakta och fiktion blandas. De ska skriva om varandra men hitta på saker den andra gjort, sagt eller varit med om. Låt sedan skrivarparen läsa upp sina texter för varandra. Hur kändes det att skriva? Hur kändes det att höra berättelsen om sig själv? Vad har man som författare rätt att hitta på om en annan människa? Vad kan man *inte* skriva?

• Hugo Cabret gör en egen, allra enklaste sortens, film i sitt blädderblock; en så kallad flippbild. Arbeta två och två och gör er egen flippbild! Gör först en enkel variant, till exempel en boll som rullar från den ena sidan av papperet till den andra, och bygg sedan på med flera rörliga inslag i bilden. Vad är det som gör att det ser ut som om bilden rör sig?

Automaten – människa och maskin

Hugos käraste ägodel är automaten, den mekaniska metallmänniskan som han räddade från branden som dödade hans far och som han nu till varje pris vill reparera. Om han bara lyckas få den att skriva tror Hugo att den kommer att skriva ett meddelande till honom från hans far.

• Tänk er att automaten faktiskt skulle skriva ett brev till Hugo från hans pappa. Skulle det vara en saga som tröstade Hugo i sorgen efter sin pappa? Skulle det vara en beskrivning av hur det är att vara död? Skulle pappan berätta en hemlighet som han aldrig hann berätta för Hugo innan han dog? Hitta på och skriv själv brevet som pappan ville ge till Hugo via automaten!

Hugos automat är ju en tidig form av robot – en mycket invecklad mekanisk apparat av en typ som verkligen tillverkades av urmakare och uppfinnare på 1800-talet. Faktum är att just George Méliès ägde en samling sådana

automater som var programmerade att exempelvis sjunga, dansa, snurra i trapetser och skriva.

• Varför är det så viktigt för Hugo att rädda automaten och sedan försöka få den att fungera, tror ni? Varför blir han först besviken när det visar sig att automaten "bara" ritar i stället för att skriva? Är en text viktigare än en bild, tycker ni?

• Tänk dig att du själv hade en robot som du kunde styra och programmera. Vad skulle den göra? Hur skulle den se ut? Gör en teckning och berätta om robotens förmågor. Gör gärna även en ritning och beskriv hur den fungerar!

”En roman i ord och bilder”

Brian Selznicks berättelse *En fantastisk upptäckt av Hugo Cabret* är ingen vanlig bok utan kallas för ”en roman i ord och bilder”. Det som framför allt skiljer den från en vanlig illustrerad bok är att bilderna har en mycket mer framträdande och viktig roll. I stället för att bara just illustrera ett skeende som beskrivs i texten så tillförs ny information i bildsekvenserna i boken om Hugo Cabret. Det blir tydligt om man bläddrar förbi de tecknade sidorna: då missar man viktig information!

• Närläs ett kapitel, exempelvis nummer 4; ”Drömmar blir till”. Undersök hur texten och bilderna samverkar. Vad händer i texten? Vad händer i bilderna?

• Gör nu om en del av kapitlet, exempelvis s. 321-339, genom att försöka *rita* det som författaren beskriver i text och *skriva* det han gestaltar i bild. Hur gick det? Varför tror ni att Brian Selznick väljer att berätta somt i text och annat i bild? Finns det sådant som bara kan beskrivas i text och annat som bäst gestaltas i bild? Vad, i så fall?

• Titta, om möjligt, på samma sekvens i filmen. Hur skildras det där? Vilka element tillkommer i filmmediet (såsom rörelse, ljud, färg, klippning, musik) och hur påverkar de berättelsen?

Boken på duken – när en text blir film

När en bok överförs, eller adapteras, till film genomgår berättelsen alltid förändringar – större eller mindre. Det finns de som menar att boken alltid är bättre än filmen och det finns de som inte tycker att de behöver läsa boken eftersom de redan har sett filmen och därför "vet vad som händer". Men en bok och en film är två helt olika medium och de har båda sina tillgångar och sina begränsningar. Man behöver inte välja eller rangordna medierna! En bok är bättre på att skildra vissa skeenden, en film bättre på andra.

Hugo Cabret har inte förändrats så väldigt mycket när den överförts från bok till duk och kanske beror det på att boken, med sitt generösa bildmaterial och sitt filmtema, lämpar sig väldigt väl för en adaption från bok till duk.

Men en del tydliga förändringar lägger den uppmärksamma åskådaren ändå märke till. Exempelvis är Hugos vän Isabelle betydligt mer beskedlig och traditionellt ”flickaktig” i filmen än i boken där det är hon som bryter sig in på biografen, inte Hugo. Vidare är det ett tydligare fokus på stationsinspektören i filmen än i boken: hans kärlekshistoria och hans hat mot kringstrykande barn. Frågan är varför just dessa förändringar har gjorts?

Ibland väljer filmskapare att förändra berättelsen för att den bättre ska passa filmmediets audiovisuella berättande. Ibland är det rent kommersiella hänsyn som får styra. Det kan också finnas andra skäl att omstöpa en historia, t ex att det finns saker som man kan berätta i textform men som blir alltför läskiga på film.

• Fundera ut några utmärkande skillnader mellan boken och filmen *Hugo Cabret*. Det kan vara en enstaka scen som är helt annorlunda, eller en karaktär eller en miljö eller ett händelseförlopp. Läs, gärna flera gånger, hur det skildras i boken och titta på hur det skildras i filmen. Skriv ner filmens skeende som om det var en boktext. Fundera på varför det skiljer sig mellan bok och film. Vad tror ni? Hur skulle ni själva filma just den scenen/personen/motsvarande om ni var filmregissörer?

Tips för vidare läsning och tittning

• På Film i skolans webbplats finns under rubriken ”Länge leve filmen” ett omfattande pedagogiskt material som introducerar den tidiga filmen och ger en mängd uppslag till hur man kan arbeta med den i skolan. Till detta text- och bildmaterial är kopplat en DVD-antologi, *Filmens första år. En resa genom stumfilmen 1895-1929*, som man kan beställa kostnadsfritt från Film i skolan. Här finns fyrtio filmer representerade, antingen i sin helhet eller i klipp, bland annat George Méliès *En resa till månen*. Till dessa finns institutionella rättigheter så det går bra att visa dem i skola, på fritids och liknande. På vår webbplats finns även en del fördjupande texter kring de tekniker som föregick filmen och om filmcensurens uppkomst. Se vidare: http://www.sfi.se/sv/filmiskolan/Teman-och-projekt/Filmhistoria/

• Författaren Brian Selznick har skapat en informationsrik och inbjudande webbplats om *Hugo Cabret*. Här kan man läsa om bakgrunden till boken, få reda på mer om vad som är verkligt respektive uppdiktat samt om författarens spännande researchresor till Paris och i automaternas värld. Se vidare: www.theinventionofhugocabret.com.

• I *The Hugo Movie Companion* (2011) har Brian Selznick samlat text- och bildmaterial kring filminspelningen.

• Brian Selznicks senaste bok, *Underverk* (Wahlströms,

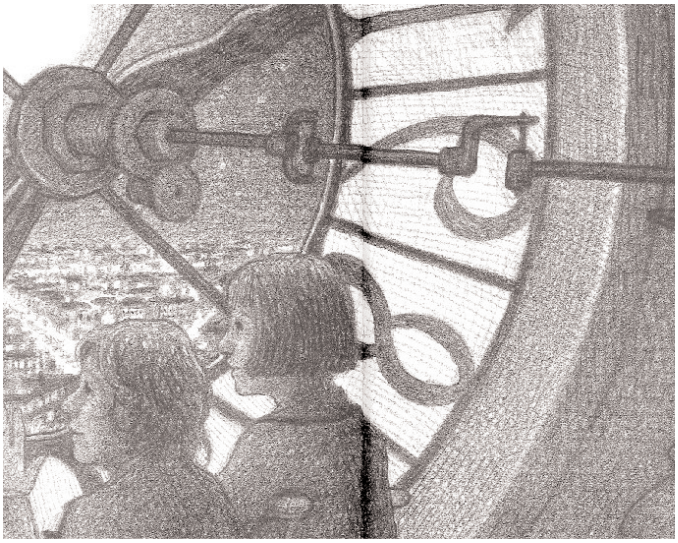

2012) är också den en fantastisk grafisk roman som leker med ord och bild. Den handlar om Ben, vars historia utspelar sig 1977 och är berättad i text, samt om Rose, vars historia utspelar sig 1927 och är helt berättad i bilder. Barnen visar sig snart ha en hel del gemensamt och deras öden vävs småningom samman på ett spännande sätt.

Gör en egen filmatisering av *En fantastisk upptäckt av Hugo Cabret*

Som en del av skolbioprojektet **Boken på duken** inbjuder Svenska filminstitutet under läsåret 2013/14 till en webbaserad filmfestival. Så varför inte göra en egen version av *En fantastisk upptäckt av Hugo Cabret* i klassen? Läs mer om regler, tidsplan och inspiration på:

• http://sfi.se/sv/filmiskolan/Teman-och-projekt/Boken-pa-duken/

Produktionsuppgifter

USA 2011
Manus: John Logan
Regi: Martin Scorsese
Foto: Robert Richardson
Klippning: Thelma Schoonmaker
Musik: Howard Shore
Kostym: Sandy Powell

I rollerna
Hugo Cabret – Asa Butterfield
George Méliès – Ben Kingsley
Jeanne Méliès – Helen McCrory
Stationsinspektören – Sacha Baron Cohen
Isabelle – Cloë Grace Moretz
Hugos far – Jude Law

Tekniska uppgifter
Speltid: 127 minuter
Censur: från 7 år
Svensk premiär: 16 mars 2012

Distribution
DVD utgiven av Paramount Home Entertainment. Institutionella rättigheter för att visa i skolan: Swedish Film AB, Vretenvägen 12, 171 54 Solna. Tel: 08-445 25 50. E-mail: info@swedishfilm.se

Redaktion Malena Janson, Film & samhälle, Svenska Filminstitutet, 2013